

Русија за Црну Гору

Када је, на опште изненађење, Русија поднијела представку Порти у корист Црне Горе, било је опште увјерење, да је то Русија учинила на своју руку и да уза се нема никога. Тај сензационални догађај коментарисан је тако као да о томе неће нико да зна и да га је Русија учинила не осврћући се на велесиле.

Али сада, када је опште изненађење и запрепашћење прошло, види се да ствар са свијем другаче стоји него се то у први мах мислило.

Русија није остала усамљена. Напротив, испоставило се, да су њено посредовање прихватиле и оне велесиле, за које се у почетку држало да ће бити одсудно противне мијешњу Русије у „чисто унутарње“ ствари Турске, како се то у први мах декламовало, износећи како је Русија на Турску чинила притисак за чисто њене унутарње послове.

Уз Русију није запристала само Француска, Енглеска и Италија, него су се у томе истом правцу изјавиле и Аустрија и Немачка.

И тако се испољило да је Русија сасвијем умјесно посредовала и учинила представку код Порте.

Као што страни листови јављају, све су велике силе споразумне, да Гурска треба уважити оправдане захтјеве Арбанаса и помирити се с њима. Енглеска ће предузети заједничку акцију у име великих сила, да се учини крај крвопролићу у Арбанији. С тим у вези тврди се, да ће Султан издати у Скопљу проглас на Арбанасе, позивајући их, да положе оружје, те да ће им важити жеље. Уједно ће Султан помиловати многе устанике.

Немачки листови одобравају потпуно писање аустро-угарске полужбене штампе у погледу Арбаније. Шта и како о томе суди и пресује страна штампа ми смо већ знијели, као што смо изнијели шта томе пише београдска штампа. Овом приликом износимо како руској представци суде листови српски, који излазе ван слободних српских земаља.

Ево шта о томе пишу ти српски листови:

„Застава“: „Руска влада је ових дана бильно опоменула Турску, да не гони своју војску на црногорској граници, што може да поремети мир. Ни Црна ра не може сједјети скрштених руку; г види толику силну турску војску у изини својих граница, мора се и она да спрема и постарати за своју одбрану, а кад су двије војске тако близу на другој, онда лако може да дође сукоба, из кога се може свашта изићи. Стога је Русија позвала Турску, да увјери Црну Гору, да нема према њој непријатељских намјера.

Ту опомену Русије Турској саопштили петроградски званични извјештаји, да јављају, да руски посланик у Цариграду, Чариков, није ту опомену предао турској влади, али је за то турски мистар спољних послова, Рифат паша, јавио Чарикову, да Турска нема непријатељских намјера према Црној Гори; г она жели да остане у пријатељству с Црном Гором, а онако велику војску послала је у своје крајеве, близу Црној Гори, само зато, што хоће што прије да угуши арбанаски устанак.

У исто доба, када је Русија опоменула Турску, „Глас Црногорца“, званични лист црногорске владе, одговорио је на турска сумњичења, да Црна Гора потпуно је арбанаски устанак, и одговорио је на турске пријетње ратом против Црне

Горе. Одговор је тај кратак, али врло јасан: Црна Гора се не боји рата! Она је спремна на све.

Оба та догађаја јако су запажена у свима политичким круговима. Турска се влада као што се види, тргла и ударила у друге жице према Црној Гори. У Цариграду су видјели према себи не само малу али добро наоружану Црну Гору, него за леђа Црној Гори и — Русију. То је имало утицаја. У Цариграду је на глас о руској подрци завладала права запрепашћеност. На берзи су почели да падају вредности. И турска влада је нашла за добро, да изјави своје мирољубиве намјере према Црној Гори, ма да су Младотурци поручивали влади, да поступи што одлучније против руске пријетње.

Али руском опоменом нијесу били изненађени само они у Цариграду. Изненађили се и они, који жуде, да Русију што даље одвуку од Балкана; да је одвуку и свежу заплетом чак тамо на Далењем Истоку, да би они по Балкану могли газдовати по својој вољи. И када су већ мислили, да им је пошло за руком, да Русију одмаме од Балкана, наједном ето јавља се Русија као неки надзорник над Балканом. Русија је овим својим поступком према Турској засвједочила им, да пази шта се дешава на Балкану и да хоће да се у балканским питањима чује њена ријеч и о њој води рачуна. Разумије се да то не може да буде пријатно онима, који жуде да Балкан учине својом пријом, и који су већ као у војску држали, да ће им то поћи за руком. А ово поновно јављање Русије на Балкану још им је више непријатно при помисли, да се Русија одлучила да поново узме на себе улогу старатеља балканских народа, не само по споразуму са Француском и Енглеском, него ослањајући се чак и на споразум са — Немачком. А у ово многи вјерују, нарочито они, који држе, да су добро запознали, како је на прагу обрт у политици и одношаји — између Берлина и Беча.

„Србобран“: „Устанак Миридита довео је Тургут пашу у врло незгодан положај. Он је досад оперирао само против Малисора на црногорској граници. Његове су трупе продирале са три стране; од Скадра је ишла једна колона према сјевероистоку, друга је потискивала усташе с југа, а трећа, из Гусиња имала је задаћу да усташе одсијече од Црне Горе и онемогући им комуникацију с њом. Малисори су дакле требали бити здробљени. Тургут паша је имао довољну војску на расположењу, — по некојим вијестима чак 60.000 — топове, машинске пушке и у опште најмодерније оружје. А устаника пошљедњих дана тешко да је било више од хиљаде. Према томе, вјероватно је, да би турска војска у најкраћем времену била готова са Малисорима.

Али баш у том за Малисоре најкритичнијем часу плану устанак Миридита, готово за леђима турске војске. Миридита су најјаче племе арнаутско, и што је у данашњим приликама много одлучније, најмање несложно. Храбри су као и Малисори, а изгледа да су боље наоружани; по некојим вијестима имају и топове. А судећи по моменту, који су за устанак изабрали и по њиховом нападају не Леш чини се, да њихове операције неће бити, као ни малисорских операција, без промишљеног плана и одређеног циља.

Пошто је немогуће чекати, док стигну трупе из Азије, или из Македоније, мораће Тургут паша можда главни дио своје војске бацити на Миридита. Тим ће, разумије се, Малисори одмах одахнути. Никако, дакле нема изгледа, да ће устанак бити брзо угушен. А чим дуже устанак траје тим је већа вјероватност, да ће се ширити и даље.

Шта ће бити, ако се дигну и косовски и јужни Арнаути, немогуће је предвидјети. Једно је извјесно, да то више не би била „унутрашња ствар“ Турске. Заправо није већ ни сад. У устанак је ангажована — силом прилика, које од ње не зависе — Црна Гора, а како пошљедња руска нота доказује, ни у Петрограду не гледе равнодушно овај пожар, који може да доведе у опасност европски мир. Зна се врло добро, да је Балкан чудан терен и да је Невесињски устанак — такође једна „унутрашња ствар“ Турске и у свом почетку много скром-

нији него садашњи — довео до српско-турског и руско-турског рата, и до берлинског конгреса. Врло је значајно што јучерашња „N. Fr. Presse“ јавља о мишљењу бечког „компетентног мјеста“. И у Бечу држе, вели „Neue Fr. Presse“, да ће турска влада „потешкоће“ савладати само онда, ако се у „устанку Малисора не буде служила само ратним средствима, него ако покуша, да умирљиво дјелује излажењем у сусрет жељама тамошњег становништва“. Још „N. Fr. Presse“ додаје, да је ово мишљење бечког кабинета мјеродавним личностима у Цариграду познато.

А што је то, него интервенција у корист усташа.

„Вардар“ расправља о представи Русије на уводној мјесту и сматра, да је Русија у овој турско-црногорској афери мандаторка Европе, долазећи до закључка, да је на овај корак Русију диктовала заштита балканског мира тако драгоцену свима нама и да се како таква морв предустрести се више повјерења и мање раздражљивости.

Цетиње, 1. јуна.

— Престолонаследник Александар није отишао у Скопље да поздравља Султана, него је одређено вичарито изасланство, а он је отишао у Лондон на груписање енглеског краља.

— У Паризу је умро сенатор Морис Рувје, некадашњи председник министарства, који се питао у питању о двајању црвје од државе у Француској.

— Белгиска влада је дала оставку и ова јој је уважена. Ова је оставка потекла због узбуђе у народу, коју су проузроковале школске реформе у корист клерикализма.

— У Загребу ће сјутра почети да излази на четком језику „Чешки Лист“, који ће писати о приликама Чеха на Балкану.

— Осјеђени адвокат др. Хинко Хипковић налази се на путу по Далмацији.

— Главна расправа противу браће Жилипски ради убиства посланика Ахима биће 6. ов. м. Браћа Жилипски су оптужени за убиство с предмишљањем.

— Министар правде у Француској Перијер сложио је руку ирцићима једне војске на аутомобилу, те је сљеђен у болницу.

— У Турској се ушло у траг многих атентата, који су спроведени противу Султана приликом његова пута до Македоније. Атентатори су већ у рукама власти.

Васкрс Скендербегове државе

Вијест о побуни Миридита, који су изашли из досадашње резерве, образовали привремену владу, дигли се на оружје и под своју заставу позвали све Арбанасе, изазвала је силну сензацију и дубоко одјекнула на све стране свијета. Побуна Миридита изазвала је силно изненађење, али је и дубок утисак оставила, што се види из писања европске штампе.

Устанку Миридита придаје се врло велики значај и држи се, да ће он бити од силног утицаја на обрт цијеле ствари. У њему једни већ гледају васкрс Скендербегове државе, други обзнајују успјех арбанаске побуне, трећи налазе да интервенција великих сила у корист устанака није искључена и т. д.

У кратко сви очекују од побуне Миридита оно што до сада нијесу очекивали и сви на устанак Арбанаса гледају сасвијем другаче него што су гледали на устанак Арбанаса у самом почетку. Чак и они, који су били до скоро или под непосредним упливом турске штампе и њихових мјеродавних кругова, или су се заводили оним што се и како јављало од стране Турске, због чега су цио национални арбанаски покрет потцјенивали, омаловажавали га и нијесу му давали никаквог значаја, изједначајући га са обичним екстремним појавама, којима пространа отоманска империја тако много обилује — сад сасвијем другаче о устанку Арбанаса суде с погледом на побуну Миридита. Па и они, који су до скоро били резервисани и повучени и нијесу никакве пажње указивали побуни у Арбанији, изашли су из резерве и проговорили о устанку Миридита и обратили му пажњу као значајној појави, која лако може бити и од кобних пошљедица.

Сад је „штимиунг“ сасвијем другаче него што је прије био. Сад се на устанак Ар-

банаса гледа другим оком, другом пажњом и другим значајем, јер сада већ свако увиђа да арбанаски национални покрет није самовоља, објест и разуданост дивљих Арбанаса, да није плод њихове деструктивности и дивљаштва, па ни прст Црне Горе, као што су то турски листови износили, већ да је то устанак потлаченог народа, који зна шта хоће и коме је додијало да се мучи, злопати и страда и коме је већ свако стрпљење прекрпјело, те је устао да оружјем задобије своја права и да поврати оно што му је насилничка рука одузела.

Не ко други него „Одјек“ до прије кратког времена гледао је на устанак Арбанаса као на један близак крај и о њему је тада овако расуђивао:

Устанак у Арбанији и дуготрајност његова заинтересовала је како околне и сусједне, тако и оне даље, до сада мање заинтересоване државе стварима на Балкану. Упорност с којом Арнаути продужују свој отпор према трупима, чији је задатак да угуше устанак, најзад нагони човјека на размисљање какви су узроци тако дуготрајне буне и због чега она још није угушена. До скоро универзално мишљење о Турској које је владало Европом било је несумњиво такво, да је било још мало ласкаво по режим дотадашњи. Оно је изражавало јасно убјеђење да је Турска неспособна за какве корисне реформе у држави, и да је то у главном узрок свима недаћама турским, бунама, устанцима, четовању и т. д. Али промјена режима као да је усколебала то увјерење. Доласком Младотурака на управу земље свијет је почео боље судити о стварима у Турској, с очекивањем да ће се у сваком погледу коракнути напријед. Од једне младе и демократизмом задануте партије, очекивало се оно што стољећа нијесу могла учинити. Препорођај државе која је годинама живјела примитивним и некултурним животом, режимом чисте средње вјековне деспотије није се могао очекивати за релативно овако кратко вријеме. Покушаји Младотурака у том погледу у нечем су успјели, али су исто тако у много случајева остали безуспјешни. Реакција се јавила као природна пошљедица једне велике и снажне акције Младотурака.

Фаворизирани од старог режима, нове дужности, које је собом донио нови режим, тешко су Арнаутима пале. Навикнути на слободу, не мислећи прије тога ни о каквим дужностима, Арнаути су одмах осјетили, да је њихов дотле изузетни пожај у Турској империји данас немогућ. Бити изравњат са другим народностима значило је понижење за Арнауте. При том једна нова обавеза — лавање регрута — на коју дотле ни помишљали нијесу, учинила је те је дотле само пригушивано незадовољство изазвало прошлу буну, мачем и огњем једва угушену. Снажан и у пуном полету младотурски режим није бирао средства да се права побуна угуши. Они су хтјели пошто по то угушивањем буне да покажу с колико снаге располажу, и колико им је до државног уређења и препорођаја стало.

Господари државе, Младотурци су претпосављали да је довољно послати неколико батаљона, па да буну буде угушена. Али су се преварили у психологији, као да најесу добро познавали душу Арнаутима. Велики ауторитет Младотурака није помогла мала сила такође. Потребно је било послати читаве пукове, па да буну буде угушена и оружје привидно покупљено. Али свирепства, којим су том приликом према Арнаутима показали, остала су им у трајњем сјећању. Крвљу угушена буну била је само још један већи разлог арнаутском незадовољству и спреми на нови већи и снажнији отпор. Они су за једну годину дана, као што се сад види, радили опрезно, смишљено и истрајно. Вођи арнаутски, склоњени у Црну Гору, могли су мирно и на тенане размисљати о својим пословима чекајући дан, кад ће прва пушка дати знак свима Арнаутима за општи устанак.

Првих дана овог прољећа Арнаути су устали. С оружјем у руци они мисле да задобију старе привилегије и патјерају данашњи режим на испуњење изражених жеља у резолуцији донетој ове зиме у Подгорици (?) Они су навикли на бој и не боје се царске војске, као да ратују противу туђина — непријатеља, они су уперили своје пушке противу оних од којих

ће очекивати милости. Погодивши згодан моменат (буна у Јемени, општа несрећност унутрашња) они продужавају већ неколико мјесеци своју борбу. Не презају ни од увлачења страног елемента у побуну, која је локалног карактера. Стална опасност од преласка гарибалдианаца, доказ је да Арнаути мисле на ту помоћ као сигурну.

Али ипак пошљедњи бојеви арнаутски наговјештавају њихову скору клонулост. Сви напори да се побуна прошири на сва племена остаће узалудни. Шта више пошљедњи телеграми јављају да је између два арнаутска племена дошло до боја. Несумњиво да су ово вјешто натурене интриге, али су ипак карактеристични знаци за устанак, за који је цио свијет мислио да ће успјети. Арнаути малксавају, али ни Младотурци нијесу тако експанзивни као прије. Један снажан ударац и с устанком би било свршено. То је у властитом интересу Турске, јер се већ јављају силе, које без зазора испољавају своју заинтересованост. Шта ће сада Младотурци предузети, видјеће се ускоро, али што је сигурно то је, да су арнаутском устанку дани избројани.

Али сад „Одјек“ сасвијем другаче суди. Он о устанку и покрету Миридита говори као о новој држави на Балкану и то овако излаже:

Нигдје на свијету тако родне и плодне земље као што је Балканско Полуострво. Што нигдје не бива, ту бива; за једну ноћ поникла је и створена нова држава: проглашена је аутономија Арбаније... То је стара пјесма, која се сваке године понавља почетком пролећа и лета: у цијелом сјеверном и сјеверозападном дијелу огоманске империје избијају крвави нереди и устанци у Арбанији, у Ст. Србији и Македонији. Али ове године устанак арбанаски много је озбиљнији, јер су се побунила готово сва арбанаска племена и између устаника и турске редовне војске води се формалан рат, у коме устаници ниуколико не попуштају, нити малксавају.

Неколико хиљада арбанаских породица пребјегло је у Црну Гору, а оно што може да носи оружје остало је у земљи и подигло се на устанак против Турака. И сад, баш у тренутку, кад се султан Мехмед спрема да посети Скопље и Муратово тулбе на Косову, када дакле долази у непосредну близину Арбаније, народ његов подиже се и прокламује аутономију. Шта више, у телеграмима са Цетина, који су стигли појединим листовима, саопштава се да је чак образована и привремена влада...

Овај проглас о општем устанку, пријешао је границе Арбаније и отишао је у европску јавност. И као што је пробудио и изазвао у Скадру и на Цетинју велику узбуђеност, исто је тако изненадио и Биоград и све остале државе европске. Постоји бојазан оправдана, да устанак Турци неће савладати ни лако ни брзо, јер је исти узео опште размјере и захватио сва племена, све фисове арбанаске. Ушљед њега може се примјетити равнотежа сила у Европи. До сада се посматрао овај устанак као догађај од локалног значаја. Сад он излази из области локалности и постаје питање европског значаја и стога устанак арбанаски може бити опасан по мир у Европи, о коме јаки а заинтересовани сусједи не-

престано декламују. Јер сви они који декламују о миру знају, да онај, који буде имао у рукама Арбанију, имаће под собом господарство на Јадранском Мору. Стога је врло појмљиво да је вијест о аутономији Арбаније изазвала велику узбуђење у цијелом политичком свијету Европе.

Али све ове узбуђиве вијести о општем устанку у Арбанији, манифест о прокламовању аутономије, а и сама аутономија Арбаније могу бити судбине воденог цијета, чији живот не траје дуже од једног дана. Аутономија Арбаније је питање општег европског значаја и несумњиво је, ако оно искрсне на површину, што није невјероватно, онда ће у његову ријешењу узети учешћа не само Арбанаси, него у првом реду Турска и велике европске силе, а извјесно и балканске државе.

Арбанаси и комитет у Подгорици

— Како се указује помоћ арбанаским породицама —

Подгорица, 27. маја.

Друга паша посјета била је комитету, који се стара за издржавање огољелих арбанаских породица, које су пребјегле у пашу границу и у Црној Гори пашле склоништа.

Дуго нам је требало док смо се прогuralи кроз густе редове жена дјече и старана, који су стајали пред зградом, у којој је комитет смјештен.

Призори, који су нам се указивали били су јако дјерљиви. Жене у њиховој оригиналној пошњи, старе и младе, пејака дјеча и остарјели људи са збораним и памршеним лицем чинили су на нас утисак биједних и потиштених. Они су се гурали око пролаза, гдје су их групу по групу пропуштали, да узму биљеге, по којима ће им се издавати жито за исхрану.

У канцеларији комитета сједела су два члана, који су листали по записницима и протоколима тражећи имена пријављених за помоћ, а крај њих је стајао један, који је, вичају арбанаском језику, тумачило оно што говоре они што траже помоћ.

У тренутку када смо ушли пред њима је била жена дубоко већ запла у године, одјевена доста јадно, а забринуто њено лице клипало је, да је много препатила и да се јако замуцкала.

Тумач је питао како се зове.

— Сиг сон?

— Хап Пјетре! — одговарала је загушенијем гласом.

Чланови комитета су превртали по протоколима.

Тумач је питао одакле је.

— Ка је?

— Кастрата, одговорила је она.

— Ке ке? — питао је тумач кога има.

— Цреп Пјетре, Дроне Пјетре, Маре Пјетре! — ређала је ова имена дјече своје.

— А ке мар таини? — питао је тумач обавјештавајући се да ли је и прије узимала храну.

— По! — потврђивала је она.

Скадранима живи и данас много успомена на Цара Душана као српског престолонашљедника.

Зета се дијелила на Горњу и Доњу Зету. Дукља, затијем Подгорица са својом околном сачињавала је Горњу Зету, а Скадар с околном Доњу Зету.

Властела зетска, којој су вођ била властела скадарска, имала је велику моћ у самосталној српској држави.

По смрти Цара Душана завладао је Скадром Балша I, који око године 1360. умре, а његови синови Срашмир (Страцимир), Ђурађ и Балша, прозвани Балшићи, разирије границе своје државе, заузму Горњу Зету и тако завладају цијелом Зетом¹⁾.

На молбу републике дубровачке, да Балшићи опросте дубровачким трговцима царину, коју су били поставили на Дању, иети ову молбу приме и даду дубровчанима своју помоћу 17. јуна 1368. год. писану ниже Широког брода у Ђешу, која се завршује овако: кџд се дже Страцимир и Ђурџ и паде на Мати кџди идџу на Карла.²⁾

Године 1373. умре Срашмир Балшић и остави након себе сина Ђурџа. Послије смрти Страцимирове, Ђурађ Балшић I. на позив властеле дубровачке, пође у Дубровник, пот-

— Бу ри? питао је тумач за мјесто пребивања.

— Врела! — одговорила је она.

Чланови комитета листали су по списковима и нашли јој име. Тамо смо видјели, да Хап Пјетре, жена из Кастрата стара 40 година има дјецу Прента од 15, Дрона од 13 и Маре од 10 година, живи на Врела, има 10 ована и магаре. Исто тако забиљежено је колико је и кад давано жита.

Старији члан је испушио биљег на њепо име и означно колико има да прими и она се пеумјешно пред њима сагнула као да се хтјела да поклони и изапла, а у канцеларију је ступио старац са једном женом, отац и кћи.

Старац је био још држећ али силно избражена лица, јадна изгледа и врло рђаво обучен, док му је кћи била веселијег погледа и врло жива.

Настало је испитивање: ко је, одакле, кога има, једи узимао храну и т. д. У мјесто старца, који се звао Зеф Вуји, одговарала је његова кћи Мрика јасно и отворено са осмијехом на устима. Из њеног одговора видјело се, да су из Груда и да старац има жену Зоке стару 40 г., њу, кћер, којој је 25 г. и синчића од 10 година. Станују у Миљана Маркова у општини фундичкој, капетанији доњо-кучкој. Од стоке имају десет брава и једно говедо.

Пошто је и њима издан биљег, за које је вријеме старац стојао нијем и укочен, а Мрика нас испод очију крдом одијеривала, отишли су захваљујући се, а у канцеларију је ступио средовјећан човјек.

Опет је настало испитивање, листање по списковима и провјеравање о њему.

Човјек се зове Пренташ Преља, стар 45 год. из Хота, има жену Пашку 50 г. стару и дјецу Мрку од 26 и Паљина од 18 г. Станује код Уља Дедина, општина фундичка капетанија доњокучка. Нигдје нема ништа од стоке.

Надат је и њему биљег да прими жито и у канцеларију су ступили једна дјевојчица и дјечак. И ако још нејакви, били су отворена погледа, приступили слободно к столу и јасно давали одговоре, не збуњујући се ни мало примједбама, које је један од чланова на њих упућивао вежно шалећи се.

Дјевојчица је Ане и има 12 год. а дјечко се зове Шоко 7 год. Отацим се зове Мараш Дати. Њихова породица броји 18 чланова и из Кастрата су. Сад станују на Врела, у капетанији подгоричкој и имају 40 брава, 1 коња и магаре. Док су на дому били живјели су врло удобно и припадали су амунији, али како им је село поцаљено и све уништено, имање уиропашћено и они растјерани, сада су принуђени да живе од милостије.

И то је тако и даље ишло. Тумач је испитивао пријављене, чланови су листали по списковима, провјеравали исказе и давали биљете. Посао монотан, али при свем том веома интересантан, јер се врло занимљиве ствари дешавају.

врди пријатељство с њима и учини уговор, потврђујући прве уговоре од 30. новембра 1373. год. за себе, за Балшу II. и за младог сина Балше Ђурџа, да им неће бити царина, која није била за цара Стефана.⁴⁾

Године 1379. умре Ђурађ I. у Скадру, те остаје сам за господара зетског Балша II. Он је дао дубровчанима повељу писану у Ратацу 20. новембра 1380. год., да плаћају царину по првоме обичају по 2 динара, а на Дању и на Кривој Ријечи да плаћају као што су плаћали за живота његова брата Ђурџа.³⁾

Године 1383. Балша II. завлада Драчом⁵⁾, а године 1385. нападне турска војска на Балшиће земље на граници према Бегату. Он похита из Драча са мало спремно своје војске у сусрет турској војсци (са 1000 коњаника противу турских 5000), коју сусрете у саурској равници код ријеке Војуме, гдје се отвори жестоки бој, те Балша изгуби битку и погине.⁴⁾

Овај Балша II. испред смрти пете године био је учинио уговор са дубровчанима у Гуанима 24. априла, потврђујући са њима прве

¹⁾ Ист. Црне Д. Милаковића стр. 34. — Срп. Споменница стр. 78, 79.

²⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића стр. 36. — Срп. Споменница стр. 85.

³⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића стр. 36. — Мавро Орбини стр. 292.

⁴⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића стр. 37. — Мавро Орбини стр. 292, 293.

Час видите старца, час дијете, час бабу, час дјевојку или жену. а сви у њиховим оригиналном народном одијелу, занимљиве појаве и веома интересантни. Неки су забринути и потиштени, неки се помирили са судбином и ресигнирани, а неки, особито млађи, отворени и разговорни и орни за шалу, не схваћајући озбиљност положаја свога или већ навикнути на патње и страдања. И док се једни још не могу да привикну средини у којој се налазе, те су повучени, отуђени и још задивљани, други се опходе као да су међу својима, слободније се крећу и види се да су задовољни што се за њима опходе сви лијепо и пажљиво.

Сви они, чим су пребјегли, дошли су у Подгорицу. Како се њихов број јако намножио, да за све није било мјеста, стали су их размјештати по околини. У почетку многи су нерадо полазили у околна села, а неки су се и опирали. Али сада су се тамо толико привикли и одомаћили, да су са пашим сељанима постали нераздијовни. Особито су у тијсној вези са опима, код којих су додијељени на становање.

Наши са њима поступају врло пажљиво и на сваком их кораку помажу. Одвајају од својих уста и њима дају. Многи, који су их примили у куће, и не дијеле их од својих. Заједнички живе као једна породица, дијелећи и добро и зло. Није риједак пријер, да се домаћин задужује само да би их исхранио и да би им што боље било. И ако се колико до јуче нијесу ни познавали, они су се једна другима толико приближили и спријатељили се, да су им породице постале нераздијовне. Сад су као у некој комуну. Ако нашем треба што да уради, на је сирјечен послом, то му уради који од бјегунаца што му се у кући налази. А ако што бјегуницима треба, радо му наши помажу, на чак пеки и мјесто њих у Подгорицу долазе да приме храну, и то им комитет дијели.

Имали смо прилике да видимо арбанаске дјечке у Подгорици, које су њихови домаћини довели да приме жито, пошто су им матере и очеви заузети послом и нијесу могли доћи. Та се дјеча око својих домаћина тако привијају и око њих облијећу као да су им то прави родитељи. Уз њих се са толико љубави и пажње привијају као да би им се у недра од велике љубави утисла.

Мисли

Врло често људи грде и оно што воле, само да би од тога одстранили пажњу других, да им не би то приграбили.

Претварања се свако гнуша, али се опет зато радо свако претвара.

Ко хоће руже, нек се не боји трња.

На отаџбину многи жале, али је она ипак магнет, која вуче и крај свих рђавих страна њених. Валси

уговоре. Пети почиње: Ю Балша милости Божјомџ дука драчки и ошце.¹⁾

Послије смрти Балше II. постаје господарем Зете Ђурађ II. Страшмиров Балшић. По примјеру предака и он је дао повељу дубровчанима писану под Скадром 27. јануара 1386., којом им потврђује повеље господаре српске, свог оца Страшмирова и стрлчева Ђурџа и Балше, те да плаћају царину као што су плаћали за вријеме Цара Стефана, у тој повељи он себе назива: Аз вџ Христа Бога благовџрњи и самодџржавни господини Ђурџ вџои Зетској и поморској земли.²⁾

Пете 1386. год. турска војска преко Арбаније нападне на државу Ђурџа Балшића, те опљачени цијелу Зету (нашега Бана Страшмића).³⁾

Ђурџе је био зет цара Лазара, те је због горњег догађаја поникла ова народна пјесма „Страшмић Бан“. Стихови га у пјесми износе како је зет Цара Лазара:

„На далеко мислим путовати
„На далеко у бјела Крушевца
„Тазбина ме та жељкује моја
„Бе ј' од скоро царство постануло.

У овој пјесми га жестоко кори мајка (отаџбина) што је оставио државу да му је турска војска прегази и опљачени, но као да га и заклана да је био у то вријеме у тазбину.

¹⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића стр. 38. — Српски споменници стр. 87.

²⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића стр. 38, 39. — Српски споменници стр. 88, 89.

³⁾ Историја Црне Горе Д. Милаковића стр. 39. — Мавро Орбини стр. 398. — Angl René La Turque d'Europe. Paris. 1840. t. IV. p. 416.

ПОДЛИСТАК

Зашто Арнаути из Старе Србије и Скендерије бјеже од притиске своје владе у Краљевину Црну Гору (2)

Име Дукађин наши општи пошријатељ рашироству, пропагистућу то кроз народ Доње Зете и Старе Србије, до граница до којих се раширио скипетарски језик, те васколик тај народ називају Дукађинцима, а напротив историја граничи Дукађин и Задриму међу Дријом и Гегом, која је јужно од р. Мате. Што се тиче саме Арбаније, она се вада звала тијем именом на сјеверу до Дукађина а Дукађин никад.

Нашу стару Зету населио је српски народ кад се доселио на Балканско Полуострво. У њој су становали стари народи, међу којима је било и Арбанаса, као што нека мјеста и данас свијоче, но убрзо су ове народе старе Зете надвладали Срби и потчинили, а баз сумње и многе отјерали, исто као и у Старој Србији.

Први српски краљеви постали су у Зети, а прва српска престоница била је Скадар на Бојани. Од српских владара га је отимала византјиска царевина, а они претимали од ње.

Зета је колијевка Неманића, а Скадар је васпитач напљедника Дома Неманића. Међу

¹⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића стр. 30. — Мавро Орбини стр. 286, 287.

²⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковића страна 31. — Српски споменници страна 78.

Побуна у Арбанији

Из побуњених крајева све су ређе вијести. То је због тога што су се побуњеници удаљили од граница и ушли дубоко у планине. Уз то јужне колоне, које се у вијенцу према нашој граници налазе, слабо нападају на Арбанасе, очекујући шта ће урадити Ехтем пашине колоне, које наваљују на устанике и настојавају, да заузму Селце, разбију устанике и начине пролаз како би се могле састати са јужним трупама, које стоје под управом самог Тургут паше, који не избија из Коплика. Добијеним појачањем Ехтем пашине колоне најзад су успјели, да потисну у неколико Арбанасе и да се дочепају горњег дијела Селца, те сада свом силином настојавају да прокрче себи пута и да продру даље.

И док се тако крвави бојеви воде у северном дијелу Арбаније, дотле се о Миридитима слабо што зна. Они су далеко, везе су с њима слабе, те се не зна шта све они раде и у каквом се положају налазе. Турским се изворима опет не може вјеровати, јер они настојавају у својим извјештајима да представе ствар онако како њима годи и како је у њиховом интересу. Јер ако би се судило по њима, онда би се далеко отишло.

Као што „Frankfurter Zeitung“ јавља, аустроугарски посланик у Цариграду интервенисао је код Порте за промјену заповједништва турске војске у Арбанији. Он је изјавио, да док Тургут паша не одступи, неће бити јемства за мир. Међутим у Цариграду се држи, да турске власти ни у ком случају неће дозволити да Тургут паша одступи, пошто су увјерене, да погодније личности од њега не могу наћи.

Из Солуна се опет јавља, да је Тургут паша добио заповијест, да остави све војничке припреме према граници Црне Горе како не би Црна Гора продужила подизање пограничних утврбења, што би проузроковало нове размирице.

Најновије вијести, што их имамо од наших нарочитих извјештача из побуњених крајева, ове су:

Држање устаника

Подгорица, 28. маја. — О јучерашњим догађајима нема никаквих вијести. — Јутрос се више Диноше па горе дуж саме наше границе чуло мјестимично препуцавање. По свему изгледа да се усташки спремају да с бока нападну на војску која оперира с југа. — Устанак у Миридиту и придруживање Шаљана досадашњим усташима даје повода вјеровању да немирима у Турској а дуж наше границе нема краја.

Јутрос су кроз варош прошле на стражу двије чете таквим одушевљењем какво је својствено само Црногорцу. Милина је било чути њихово пјевање: „До Призрена Душанова, да у њему Данил влада“ и т. д. Особито је падало уочи што је на челу војске био и сам поп.

Ноћни напади на устанике

Подгорица, 29. маја. — Пошто војсци, која оперише с југа, од прије неколико дана сви напори да усташе потисне остају без успјеха, то је, види се, коман-

диром је тијем догађајем принуђен био да уступи Турској Костур и Берат, које је повратио са великом својом штетом.

Ђурађ Балшић II. учинио је трговински уговор са млетачком владом преко њилог консула у Улцињу 28. фебруара 1388. год., у коме се каже да је слободно трговати млетачким трговцима по његовој земљи до Даља. Овај уговор написан млетачким нарјечјем, а потписан српски Ја господином Ђурићу рекоњ на писани овди њвагу. ¹⁾

Кад је год. 1387. цар Лазар разбио војску султана Мурата код Пличака, Леукавије по турским изворима приписује ову српску побједу, бившем у то доба над Скадром и над свом оном страпом господару Ђурићу Кастриоту прозваном Скандербегу, дједу пошљедњег Ђурића Кастриота. Но у оно вријеме није био Ђурић Кастриота у оне стране, већ је онда био Ђурић Балшић Господар од Скадра и околних страна, те ће бити да је он притекао у помоћ својој тасту, српскоме цару Лазару, противу турског напада. ²⁾

Без сумње је данас утврђено, да је Ђурађ Балшић Страцимировић — наш Баја Страцимировић. Он је био на скупу српске војске на Косову пољу уз Цара Лазара, и у боју на Косовском 15. јуна 1389. год. (по турским

¹⁾ Историја Црне Горе Д. Милаковић стр. 39. — Акт у архиви млетачкој преписи у архиви четинској.

²⁾ Ист. Црне Горе Д. Милаковић стр. 40. — Ј. Ранћ истор. словенских нар. ч. III. стр. 41, 45.

дант измијенио план о нападајима и сад у мјесто да као обично напада дању, он напада ноћу. Синоћ је војска са свом жестином у 5 сати почела нападати на соколове трабојинске, који су се налазили око Трабојина. Битка је трајала цијелу ноћ и сви напори војске да усташе потисне остали су без успјеха. О погибији у овој битци још није ништа познато, али се мисли да губитици морају бити незнатни, пошто у бојевима који се воде ноћу мало се гине.

О војсци, која оперише са сјевера, још нема никаквих вијести. Мисли се, да се одмара од окршаја, којих је у пошљедње вријеме врло често а без успјеха са усташима имала.

Бјегуници, рањеници и странци

Подгорица, 29. маја. — Наш је дописник јуче нарочито одлазио да обиђе пребјегле породице из Скандерије, које се налазе у нашој близини. О њима се може рећи да им се од наших сељака указује велико гостпримство и поред тога што су им на великом терту.

Овдје се ових дана налазио као рањеник чувени јунак из Кастрата Никола Мираш Љуца. Појава његова подсећа на ону народну пјесму: „На њега су 17. рана... Десну носи у лијевој руци, а лијево о грлу бијелу...“ Виде му се цигарице бјеле... Он се сав израђавао при познатом јуришу око отимања тона. Истина, ране су лаке, али и поред тога што их има неколико, он није нишао у болницу већ се лијечи на погама.

Опет је у варош стигло више странаца, који се баве догађајима на граници. Међу њима има и аустријских официра.

Пребјегли братри из побуњених крајева опет се сви овдје виђају. Њих овдје свако симпатично предусријета и поздравља, што они са својим понашањем и појавом која импонира, то потпуно и заслужују.

Чује се, да су турске власти издале наредбу како у Скадру тако и у Тузе, којом се забрањује трговати са црногорским новцем.

Цио дан т. ј. од јутрос па до самога овог часа чује се ужасна јека у правцу пут Селце. Изгледа, да се тамо води битка какве до сад у овом устанку није било.

Прилике у Скадру

Плавница, 29. маја. — Данашњи путници, који долазе из Скадра причају: Од назад неколико дана турске су власти у великој мери затварале истакнутије људе у Скадру. Затворили су: Какариће, Киче, Њуш-Кољиће и многе друге бајаги што имају извјесне симпатије за усташе. „Просто што их затварају“, причају путници, „ваљда их неће за довијек држати у апсу, али не просто што се више не може живјети од аскера: бију, отимају, краду — једном ријечу чине што им је год воља а за то ником не одговарају. Ето, назад неки дан огели су Какарићима 11 хиљада круна а кап. Маркуш Петру 4 хиљаде и затијем га убили. Једном ријечу ако им се не даде оно што траже, смрт је готова.“

изворима и овдје стоји Ђурић Кастриотић) управљао десним крилом војске Цара Лазара.

Послије пропасти српске војске на Косову исте 1389. год., градови Ђурића Балшића, Драч и Ђеп, а без сумње и Дривост, предају се млетачкој држави од турског страха, као јединој онда моћној да се опре турској силп. ¹⁾

Године 1394. Ђурађ Балшић, у намјери да за себе задобије помоћ млетачке владе, уступи своју престолницу Скадар у замјену за Дривост, а да му млетачка влада плаћа годишње 1000 дуката, ²⁾ те за нову своју престолницу одреди Улцињ.

Ђурађ Балшић II., преселио се у вјечност 1405. год., и наслиједи га његов син Господар Зете Балша III. Балшић.

Скадрани, мрзећи на туђина, новог господара, предаду одмах Скадар Балши III, но млетачка влада исте године пошље своју флоту са јаком војском, и освоји Балши све градове у Доњој Зети и приморју. ³⁾ Накоро затим појави се Балша у Доњој Зети, коме околина Скадра и Улциња одмах приступе, а млетачка влада пошље војску противу Балше, коју овај потуче до ноге. ⁴⁾ Млетачка влада

¹⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић, стр. 43. — Laugier T. V. p. 94, 95.

²⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић, стр. 43. — Mauro Orbini стр. 204. — Laugier T. V. p. 95.

³⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић, Vertizotti Fatti Veneti стр. 43, 44. — Laugier T. V. p. 201, 203. — M. Orbini стр. 294.

⁴⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић, стр. 44. — M. Orbini стр. 291. — Laugier T. V. p. 262, 263.

Горњи дио Селца у пламену

Подгорица, 30. маја. — Јуче је војска, којом заповиједа Ехтем паша, у саму зору свом жестином напала на Селчане више горње Селце. Борба се повела на смрт, на живот, јер је војска хтјела да Селце пошто по то заузме, а ови су своје домове очајнички бранили. Војска се била распоредила у три колоне, и са све три стране свом силом цио дан нападала. Топови, митраљези и више од 10.000 пушака непрестано су сипали ватру на усташе, који су такође ватром одговарали и своја огњишта од варвара бранили.

Навали и нагоњењу није било краја и до испред саме ноћи наде на успјех биле су на страни усташа, али нова поткријепљења и одсутно нападање приморало је усташе на одступање, и тако је најзад турској војсци испало за руком да преко многобројних својих љешева заузму горње Селце, у коме су према познатој свирјепости својих старјешина одмах угарак унијели и за час од дивних чардака остао је само прах и пепео.

У детаљима још нема извјештаја. Чује се, да је госпођица Дурхам из близине ову битку посматрала.

Напад на војску

Подгорица, 30. маја. — Синоћ око 11 и по сати усташки су покушали напасти с бока војску која оперира од југа у Хоту и Груде. Усташки су се кроз редове војске јуначки пробивали и, поред тога, што је низам немилеце просипао ватру из топова, митраљеза и пушака, усташки су војски ипак знатних губитака нанијели.

Турци већином нападају на усташе у недељим или свечаним данима када се нерадо усташки бију. Довијају се свему и свачему па ето и томе.

Помоћ Селчанима

Подгорица, 31. м. — Јуче је дан проведен мирно до подне, јер како нина операционој линији Ехтем-пашине колоне, тако ни на операционој линији Тургут-пашине војске није било никаквог сукоба. У помоћ Селчанима отишло је јуче 200 наоружаних Шаљана и 150 Груда, те се може очекивати жестока борба између Ехтем-пашине војске и усташа, који се налазе на веома врлетнијем положајима подесним за борбу.

Јуче послје подне усташки су продирани између густих кордона Тургутове страже, али их је војска дочекала митраљешком и топовском паљбом са Планинице. Како је Планиница у нашој непосредној близини, то се разлијегала топовска јека и у Подгорици тако, да је чисто изазивала ратоборни дух Црногораца, који су се јуче као на пазарни дан многобројно били слагли у Подгорицу.

Војска сијеча главе

Подгорица, 31. маја. — У боју од петка на једном положају, око којег су се војска и усташки поганили, остао је један усташ мртав, но пошто тај положај усташки опет отеше, згрозише се, јер свога заосталог друга нађоше без главе. Па како турски редови немају ножева, ово је варварство у толико грозније, што је сијечење главе тога усташа морао извршити који од официра сабљом.

„Е па дотле, а куда ћеш више?!“

продужи и даје раг са Балшом, али без успјеха, те буде принуђена год. 1412. у мјесцу повебру, да преко војводе Саидаља Хранића моли Балшу за мир. Овај присегне и учине уговор у ком татулише Балшу III: »Великоможном Господину Балши Страцимировићу, сину покојнога Господина Ђурића Страцимировића од Балшића, Господину Зетском и проч. « У уговору се установи да за млетачку државу остане само Скадар, а они да плаћају Балши као што су плаћали његовом оцу Ђурићу. ¹⁾

Балша III. позове из Италије код себе Стефана Црнојевића свог рођака по женској крви, те по његовој наговору 1419. године удари на Скадар и освоји га од Млечића, којг више не моглоше од њега повратити ни са помоћу коју су добили од турске царевине (8000 војника). ²⁾

Године 1421. Балша III. остави Стефана Црнојевића у Зету мјесто себе, а он пође код свог ујака српског деспота Стевана Гребљановића у Биоград, гдје умре од грознице исте године.

Чим Стефан чује за смрт Балшину, остави Зету, па се врати у Италију. Млетачка влада на овај глас, па мах нападне с војском

¹⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић страна 43. — Mauro Orbini стр. 291. — Laugier T. V. p. 262, 263.

²⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић стр. 45. — Mauro Orbini страна 294. — Laugier T. V. p. 413, 414.

Озбиљно стање у Скадру

Плавница, 1. јуна. — Стање у Скадру је веома озбиљно и врло лако може да буде критично. Сва војска што се налазила у вароши отишла је и у Скадру се налази незнатан број војника. Како су Турци јако огорчени на хришћане, то врло лако могу да насрну на њих и да дође до покоља.

Скадар је готово опустошио. Међу становништвом је завладао страх и трепет, те ријетко ко на улице излази.

Био Дода се одриче мисије

Плавница, 1. јуна. — На Био Доду са полагање врло велике наде, али су се разочарали. Њему је поново нуђено, да предузме заповједништво над војском, што је изаслана противу Миридита, али је он то одбио, изговарајући се на своју болест.

Био Дода ће и даље остати у Скадру и још лежи.

Исправка. О поступку полицијске страже у Скадру према руском и грчком консулу, по поузданој вијести, накнадно дознајемо, да их је стража с улице повела у полицију у 11^{1/2} ноћу: На врата од полиције нашао се официр, који, кад их је познао, одмах их је пустио да слободно иду, извинивши се тим, да је стражи била издата наредба, да доведу у полицију когагод срету.

Поглед по свијету

Прошле недеље извршени су избори у Португалској. Избори су били на све стране бурни. Побједу на изборима су однијели републиканци, пошто су им у свему власти били на руци. Тако су се републиканци осигурали противу монархиста.

Велика уставотворна скупштина саставља се 6. јуна и она ће имати да донесе устав и да изврши избор председника републике.

Како су преко власти републиканци успјели да дођу до већине у скупштини, то је извјесно да ће и устав и избор председника републике бити по њиховој жељи и вољи, те се тако у напријед може рећи, да су они своју власт осигурали и да неће бити опасности за републику.

На тај начин и стране власти прихватиће одлуке велике скупштине и дефинитивно ће признати републику.

Па опет све то ни из близа не значи, да је република осигурана, јер незадовољство монархиста може лако и доцније букнути.

Законски предлог о школама, којим се даје манастирима двадесет милиона државног издржавања за школе, изазвао је буру негодовања у Белгији. У народу је прогиву тога законског предлога толика узружаност, да узима све више маха тако, да пријети опасност од народног устанка у Белгији. Белгијанци неће ни да чују за ове школске реформе. На све стране држе протестне митинге, доносе резолуције и демонстрирају, завјетујући се, да ће прије раскрстити са својим животима него што ће ове школске реформе прихватити и дозволити да поставу закон.

на Доњу Зету и освоји све градове у њој. ¹⁾

Деспот Стефан Гребљановић као прегандент на Балшине земље пошље војску у Зету која освоји све градове и њихове околине од Млечића, те овдјема само остану Скадар, Улцињ и Будва без околине.

Године 1422. поново Стефан пошље војску на Скадар, но без успјеха, што понови и мјесеца маја идуће године, стављајући на чело војсци свога сестрића Ђурића Бранковића, али ни њему не испале за руком да га освоји. ²⁾

Године 1425. деспот Стефан уступи Зету Ђурићу Бранковићу, с којим идуће 1426. године млетачка влада утврди мир с њим, да му плаћа за Скадар по хиљаду дуката годишње. Исте године у августу мјесцу Ђурађ Бранковић дође са својом породицом у Зету, гдје нађе Стефана Црнојевића, којег је нека властела зетска позвала била да га поставе за Господара над Зетом. Ђурађ Бранковић, држећи се у добром пријатељству са властелом дубровачком, на молбу исте пође с породицом у Дубровник, а мјесто себе остави у Зету Стефана Црнојевића са заштитним писмом (salvacondotto).

¹⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић стр. 46. — Mauro Orbini страна 294. — Laugier T. V. p. 431, 432.

²⁾ Истор. Црне Горе Д. Милаковић стр. 47. — Mauro Orbini стр. 294, 294.

(Наставиће се).

Као што из самих званичних белгиских кругова јављају, народ ће се побуњити само ако се покуша да се пројектоване школске реформе озаконе, јер је антиклерикални покрет узео силног маха у цијелој Белгији.

Председник војног одбора у француском парламенту Клементал обишао је, по овлашћењу одбора, цијелу источну границу Француске и походио утврђења у Тулу, Нансију и тврђаве на висинама изнад реке Мозела.

У исто доба у околину Лила, на северозападној граници, дошли су чланови француског генералштаба и, под руководством генерала Мариона, рјешавали задатке. Претпоставке су биле, да непријатељ надире из Белгије и да га треба задржати, док француска главна војска не стигне на бојиште.

Французи сматрају Белгију као будуће ратиште, а да то исто и Нијемци чине најбољи је доказ један извјештај, који је штампан у „Belgique militaire“. У том извјештају дописник тога листа износи своја опажања са свог пута по обалама Рајне. По њему Немачка грозничаво прави стратегијске железнице у правцу белгиске границе. Ово Немачка чини с тога, да би у потребном моменту могла обићи Француска утврђења дуж Вогеза. Упоредо са грађењем ових железница, које би рајнску област везивале са Белгијом, прави се и читава мрежа железница, којима је задатак да вежу Рајну са центрима немачког царства. Циљ је ове друге мреже, да се Немачкој омогући, да у што краћем времену може бацити у Белгију велику количину војске, која ће бити способна за брз и успјешан упад у Француску.

Српство

† **Фотија Илић.** Стари Фоча, дугогодишњи управитељ позоришта, који је путовао по свијема српским земљама, умро је у Биограду, после дугогодишњег напорног рада. Он је био од онијех наших старих глумачких типова, који су се свим својим бићем залагали за глумачки позив, подносећи дуге патње и тешка искушења. Васпитао је читаве глумачке генерације, а и сва његова породица се глуми посветила. Пуних педесет година провео је на ласкама, што глумачки свијет значе, па и под своје старе дане се од њих није одвајао. Лака му земља!

Словенство

Хрватска опера у Биограду. Већ је неколико дана како загребачка хрватска опера гостује у Биограду. Биоградска штампа се веома симпатично изражава и с похвалом говори о појединим представама, које су на тамошњу публику врло лијеп утисак оставиле. Опера завршава ово дана своје гостовање у Биограду.

Споменик мрнарима. У Петрограду је откривен споменик мрнарима, који су у руско-јапанском рату херојски бранили заставу миноносца „Штеремшчија“.

Правда у Италији

— **Црногорци пред талијанским судовима** —
Сигурно, мало ће бити кога у нас коме није познато да наши трговци Гвозденовићи из Подгорице воде у Италији противу Емануела Фицарота парницу веома замашну. Нама је још с почетка ова ствар била позната, и имали смо стварних података да су Гвозденовићи потпуно у праву, али нијесмо до сада о томе ништа хтели рећи с тога, да не бисмо саму ствар прејудиирали, већ смо оставили да ради без ма каквог уплива с поља.

А ево у чему се састојала та парница: Још прије двије и по године Гвозденовић ступи у погодбу за неку повећу количину жита са Емануелом Фицаротом, банкијером из Бариа. Погодба је закључена на мостру а под условом да цијела количина кукуруза буде: здрава, сува, добра и чиста. Кад је кукуруз присипио у Подгорицу, није ни из близу одговарао мостри и погодби. Гвозденовић пријави гада ствар мјесним властима а Фицароту упути телеграфски рекламацију. Власт одмах образлага стручну комисију, која званички утврди стање и квалитет истог кукуруза, па га као поквареног секвестира, забранивши сваку распродају. Гвозденовић одмах иза тога отпутова у Бари с намером да са Фицаротом ову ствар сврши на лијеп начин, али је било узалуд, јер је он само ријечима обећавао, а у ствари је хтио да са тим обманама, ствар продужује, како би иста застарела,

и тим Гвозденовић изгубио право на предузимање ма какве акције путем суда. Наши се мудри Подгоричани, којима у трговини мало има пара, не дају тако лако, те Гвозденовић цијелу ову ствар предаде адвокату а овај суду. Дуго би било када би овдје све изнијели каквим се неистинама, смицалицама, адвокатским марифетима, па чак и лажним свједоцима овај противу Гвозденовића служио, јер би тада требало написати дебеле књиге а нацртати географске карте Италије, Јадранскога Мора и Црне Горе, као што је он то за судове у Италији чинио. Пратећи цијелу ову ствар, па видећи што све овај ради само Гвозденовића да обори, грозиле се да у иста вријеме и нојобавали да са тим и не успије; али, бистрим и правичним судијама у Бариу на првостепеном суду, и у Трану на апелационом, истина се није дала сакрити. Двије условне пресуде, записник перисије у Бариу, часна и истинита свједочанства свију скоро свједока а нарочито госп. Сот. С. Gala, нашег уваженог генералског консула и других првих људи у Бариу као: трговца, доктора, представника: банака, разних друштава и индустрије, а као год и откривање да је поменути кукуруз још у Бариу био познат као влажан, нечист и шкарт, те да га је као таквог Фицароти и купио по једној знатној ниској цијени — све је то скупа наговјештавало, да се суд у Италији, који стоји на достојној висини, неће дати преварити, што се и обистинило. Прије неки дан суд у Бариу под предједништвом уваженога г. Сот. Della Gverga, донио је, по овој ствари, дефинитивну а у исто вријеме и извршну пресуду, са којом се Гвозденовићу даје потпуно право, а Фицароти се осуђује, да узете новце за кукуруз поврати Гвозденовићу а да жито прими натраг, као год и да плати све судске и адвокатске трошкове и трошкове које је Гвозденовић око кукуруза и око парнице учинио. Једном ријечју, пресуђено је потпуно у корист Гвозденовића, што овдје, правдољубља ради са задовољством и биљежимо.

Осим свега ваља да напоменемо и то, да је ова и оваква пресуда и у Италији симпатично примљена, што свједоче многе честитке, које је поводом овога Гвозденовић отуд примио.

У свој овој парници веома се истичу Гвозденовићеве адвокати уважена г. г. F. Giannelli у Бариу и P. S. Discanno и N. Discanno у Трану. Они су се својим поштеним радом, срдачном заузимљивошћу и адвокатском вештином и овом приликом показали као правичке снаге првога реда.

Изајашњујући се са највећом похвалом о суду како оном у Бариу, тако и оном у Трану, саме нам се натурају ријечи: Благо ти Италијо, благо ти земљо, у којој је правда и правича како треба заступљена!

Дневник

Водовод на Ријечи. Нови водовод на Ријечи довршен је и отворен на свечан начин. Јуче после подне Њих. Вел. Краљ и Краљица, којој се има захвалити за овај водовод, са члановима краљевске породице у присуству многобројног народа били су на новој чесми у вароши и разгледали воду, којом ће се од сад снабђевати варош Ријека. О спроведеној води Њихова Величанства су се извољела изразити врло похвално, изјављујући своје задовољство што је и Ријека једном подмирила ову насушну потребу своју, па су је том приликом извољели и опробати.

Допутовао. Г. Исмаил Бемал беј, родом из Берута у Арбанији, посланик у турском парламенту и вођа умјерених либерала, допутовао је из Цариграда преко Атине и Италије на Цетиње, да би се обавијестио о стању у побуњеним крајевима Арбаније. Приликом његовог доласка посетили су га сви представници стране штампе ради интервјуисања. Он намјерава да и лично пође у побуњене крајеве како би се што боље на лицу мјеста обавијестио о догађајима.

Службен деманти. Са Цетиња је послан страним листовима овај службен деманти: Вијест софиског „Народног Гласа“, по којој је Краљ

Никола изјавио његову дописнику да је неизбежан рат с Турском, из основе је измишљена. Краљ није примио никаквог дописника ни једног бугарског листа, нити је икоме што слично изјавио. Напротив Краљ је још увијек прожет надом да ће турска влада употребити све мудре и хумане мјере за умирење побуњених крајева Арбаније, што би било од користи и по мирно развијање Црне Горе, која много трпи ради ових догађаја на граници. У осталом у овим крајевима и не може доћи до рата, јер би га и велике силе спрјечиле у општем интересу.

Отпутовао. Г. Тодор Петковић, досадањи посланик Краљевине Србије, отпутовао је јуче са Цетиња са својом породицом.

Изазивачи нерета на граници. Послејне оног догађаја на Тетребињаку (Говећем Кршу), о ком је била ријеч у потоњем броју нашег листа, царски аскери не само да нијесу поравнили шанац на Језерском Врху и напустили наше земљиште, него су још два нова шанца подигли на нашем земљишту код њихове куле на Чакору. Осим тога сјекли су шуму више Иванпоља, такођер на нашем земљишту.

Затим када је царска војска 19. тек. мј. заузела висове Ђемена Рапског, који се уздижу изнад ријеке Цијевне према нашем Затријепчу, одмах сјутра дан у јутро пуцали су Турци са тих висова на нашег барјактара Љуц Доку Ујкића, који се бавио домаћим пословима пред својом кућом, која се налази на самој обали Цијевне. Пушчана палба приморала је Ујкића да се скрије у својој кући, све док је ноћ наступиша, те је ноћу напустио своју кућу и пребјегао у село, које се налази на високо изнад ријеке према турском Ђемени.

Да се тај дан случајно није десило у Затријепчу бригадир Бошковић, који је задржао Затријепчане, зар би смјела и могла наша погранична стража претријети такву повреду нашега земљишта?! Али достојано настојавање власти наших пограничних стража, да се избегавају крвави сукоби са турским пограничним стражама и овога пута је успјело, што е јасан доказ дисциплине наших војника.

Краљевска Влада је међутим саопштила и ова изазивања с турске стране овдашњој отоманској легацији, у нади да ће поменути шанчеви с нашег земљишта бити што прије уклоњени и изазивачи нерета примјерно кажњени.

Штрајк на паробродима. Штрајк морнара на паробродима мађарско-хрватског друштва, који саобраћају између Сењске Ријеке и Котора, као да је на издисају и неће

донијети никаквог резултата. То је од туда што међу машинистима нема солидарности, те су се већ неки одрекли штрајка и ступили поново на посао. На тај начин су на паробродима попуњена сва мјеста машиниста и пароброди могу редовно саобраћати. Сад штрајкују кужинари, ложачи, келнери и морнари, али би и они приступили поново послу, да их друштво хоће све да прими. Тако се овај штрајк с неуспјехом свршио и штрајкачи нијесу могли ништа за себе испословати, пошто су због несолидарности насјели. Тако ће нам пошта преко Котора опет редовно стизати.

Вјенчање. Г. Момчило К. Радовановић, адвокат из Биограда, вјенчаће се у недјељу у овлашњој цркви са г-ђицом Јеленом — Екицом, ћерком г-ђе Марице и пок. војводе Станка Радоњића, некадашњег министра спољних послова. — Наше усрдно честитање како родитељима тако и вјереницима!

Вријеме. Ове године тако је абнормално вријеме, да се слободно може рећи, да прољећа нијесмо имали. Још од како је зима престала почеле су кише и скоро сваког дана падају. Или се излију по два три дана узастопце, или падају на махове. Вријеме је врло промјенљиво. Час се изведри небо, огрије сунце и силно припече, да се не може подносити, а час се скупе облаци, силно наоблачи и падне јака киша, која је често тако силна као да је провала облака. Час лијепо, час облачно, час сунце засија, час се киша излије — то тако с дана у дан иде. Уочи недјеље опет се наоблачило и киша пала, па је кишевито вријеме и у недјељу остануло и цијелог дана се излијевала, те је пала магла као у сред јесени. У понедјељак се нешто изведрило, а у уторак је грануло иза облака и сунце. Данас је дуно јак југ и излила се јака киша, која још, помијешана с јаким југом, троје. И док су до сада само ноћи хладне биле, сад је и дању захладило. Како нема изгледа да ће се вријеме пролепшати, то ће оно бити од штете како за воће, тако и за усјеје, па ће страдати и непокошено сијено.

Из администрације. Наш се лист од сада може добити на Цетињу и у књижари *А. Рајнвајна*, гдје ће се продавати на број, а ту ће се од сада моћи добијати и сви ранији бројеви.

Позориште. Сјутра у вече се даје први пут „Паланачка железница“, комедија у три чина од Л. Томе. У суботу и недјељу се даје први пут „Јесењи маневар“, водвиљ с пјевањем у три чина од Емериха Калмана.

НАЈВЕЋА ТВОРИЦА И ТРГОВИНА СРП. ПРАВ. ЦРКВ. УТВАРИ

НИКОЛЕ ИВКОВИЋА у НОВОМ САДУ

у својој кући, дунавска улица бр. 10

Позната је да нема конкуренције, у јефтним ценама, а још мање усавршено доброј изради црквених утвари, а све ово још надмашује моје огромно

ВЕЛИКО СТОВАРИШТЕ

Одежда, лигија, неба, барјака, крстова, кандила, полијелеја (ћока), плаштаница, кивота, свећњака, путира, пјетохлебница и икона у свима могућим врстама за цркве, домове и т. д. све што у ову струку спада. Иконостасе израђујем тачно по плану на потпуно задовољство мојих цењених муштерија. У плановима имам велики избор.

Свештеничке хаљине израђујем сасвим тачно и добро, то јамчи мја дугогодишња пракса. Шешира, камилавки и појасева имам увек највећи избор.

НАРУЧБИНЕ ВРШИМ ТАЧНО И ОДМАХ

Адреса за писма и наручбе: Nikola Ivkovič, Ujvidék (Novi Sad) Црпска

